

Table 8. *Farmers' opinions on the existing barriers to the lease of agricultural land*Tabela 8. *Opinie rolników dotyczące istniejących barier przy dzierżawie ziemi rolnej*

Specification / Wyszczególnienie	Total number of respondents / Ogół badanych	Including land lessees / W tym dzierżawiących ziemię
No response, no opinion / Brak odpowiedzi, brak zdania	19.1	27.2
There are no barriers / Nie ma barier	13.7	9.1
Small supply of private land / Mała podaż ziemi prywatnej	38.7	41.7
Fragmented structure of plots, no large plots / Rozdrobniona struktura działek, brak dużych działek	5.7	7.6
There is no demand for small plots of land / Brak popytu na małe działki	1.5	2.1
Lease rents are too high / Zbyt wysoki czynsz dzierżawny	7.0	5.4
Owners want to charge direct payments / Płatności bezpośrednie chcą pobierać właściciele	1.0	0.9
Procedures for the lease of land from the Agricultural Property Stock of the State Treasury are too long and complicated, the duration of lease agreements is too short / Zbyt długie i skomplikowane procedury na dzierżawę ziemi z ZWRSP, zbyt krótkie okresy umów dzierżawnych	2.8	2.4
There is no land to lease from the Agricultural Property Stock of the State Treasury / Brak ziemi do dzierżawy z Zasobu	11.6	5.7
Other / Inne	2,0	1,2

Source: as for Table 1.

Źródło: jak do tabeli 1.

Based on the research conducted in 2020, it can be concluded that one third of the farmers do not have an opinion on the necessary changes in the legislation on leases. Another one fifth believe that nothing should be changed, because the introduced changes usually have a negative impact on the market trade of agricultural land.

Almost half (45%) of the respondents proposed changes to the legislation that would stimulate the lease trade. The farmers most often indicated the need for simplifying rules and procedures regarding the possibility of leasing land from the Agricultural Property Stock of the State Treasury (14%) and the need for registering lease agreements concluded between natural persons (11%). Furthermore, the farmers believed that the lease market was negatively affected by restrictions on the freedom to dispose of their land ownership (8%) and 6% of the managers stated that legal solutions are needed to enable the flow of agricultural land from large lessors to family farms. 2% of the farmers believed that it was necessary to introduce legal regulations that would improve the functioning of the National Support Centre for Agriculture and define the provisions necessary in the neighbor-to-neighbor lease agreement so that it would meet the validity requirement (Table 9).

Na podstawie badań przeprowadzonych w 2020 roku można stwierdzić, że 1/3 rolników nie ma wypracowanego zdania na temat koniecznych zmian w ustawodawstwie dotyczącym dzierżaw. Kolejne 1/5 uważa, że nic nie należy zmieniać, albowiem wprowadzone zmiany z reguły wpływają negatywnie na sytuację w rynkowym obrocie ziemią rolniczą.

Prawie połowa (45%) respondentów zaproponowała zmiany w ustawodawstwie, które ich zadaniem zdynamiczują obrót dzierżawny. Rolnicy najczęściej wskazywali przy tym na konieczność uproszczenia zasad i procedur dotyczących możliwości dzierżawy ziemi z Zasobu (14%) oraz konieczność rejestracji umów dzierżawy zawieranych między osobami fizycznymi (11%). W dalszej kolejności gospodarujący uważali, że negatywnie na rynek dzierżaw wpływają ograniczenia w swobodzie dysponowania swoją własnością ziemi (8%), a 6% zarządzających było zdania, że należy stworzyć takie rozwiązania prawne, które umożliwią przepływ użytków rolnych od dużych dzierżawców do rodzinnych gospodarstw rolnych. Po 2% gospodarujących uważało, że potrzebne jest wprowadzenie regulacji prawnych, które udoskonalą funkcjonowanie KOWR i określą zapisy konieczne w umowie najmu międzysąsiedzkiego, tak aby spełniała ona wymóg ważności (tabela 9).

Table 9. Farmers' opinions on changes in the legal conditions creating favorable conditions for the development of the lease market

Tabela 9. Opinie rolników dotyczące zmian w uwarunkowaniach prawnych sprzyjających rozwojowi rynku dzierżaw

Specification / Wyszczególnienie	Total number of respondents / Ogół badanych	Including land lessees / W tym dzierżawiących ziemię
No response, no opinion / Brak odpowiedzi, brak zdania	32.0	26.0
No legal restrictions, no need to change / Brak ograniczeń prawnych, nie ma potrzeby zmian	3.0	2.7
It will get worse / Będzie gorzej	20.0	19.3
Simplify the rules and procedures of land lease from the Agricultural Property Stock of the State Treasury / Uprościć zasady i procedury dzierżawy ziemi z Zasobu WRSP	14.4	16.3
Improve the functioning of the National Support Centre for Agriculture / Usprawnić funkcjonowanie KOWR	2.4	4.5
Enable large lessors land collection and lease it to individual farmers / Umożliwić odbiór ziemi dużym dzierżawcom i przekazać ją do dzierżawy rolnikom indywidualnym	6.3	7.6
Specify the statutory rules for neighbor-to-neighbor leases, which should be specified in the agreement / Określić ustawowo zasady dzierżaw międzysąsiedzkich, co powinna zawierać umowa	2.4	1.8
Lift restrictions on the disposal of property and trade in land / Znieść ograniczenia w dysponowaniu swoją własnością i w obrocie ziemią	8.2	13.0
Introduce the necessity to register agreements in the neighbor-to-neighbor trade / Wprowadzić konieczność rejestracji umów w obrocie międzysąsiedzkim	11.1	8.5
Other / Inne	0.3	0.3

Source: as for Table 1.

Źródło: jak do tabeli 1.

Only 3% of the farmers were satisfied that the current legal regulations did not limit the development of leases in Poland and 2% believed that statutory rules for neighbor-to-neighbor leases should be introduced, especially regarding the requirements that the concluded agreements should meet. This opinion was mainly shared by current or potential tenants of agricultural land.

Conclusions

On a global scale, lease is the most common form of obtaining agricultural land on the market. Also in Poland, agricultural land lease is an important form of obtaining the right to use agricultural property, and its role has recently been strengthened. It was conditioned by the necessity to increase the scale and efficiency of farming, which was related to the increase in the production potential of farms. In respect of a relatively large area fragmentation, increasing production capacity is strongly related to the resources of agricultural land. The possibility of enlarging the area of market-oriented farms, in terms of limited supply and high purchase costs of

Tylko 3% rolników było zadnia, że aktualnie obowiązujące regulacje prawne nie ograniczają rozwoju dzierżaw w Polsce, a 2% uważało, że należy wprowadzić ustawowe zasady dzierżaw międzysąsiedzkich, zwłaszcza w zakresie wymogów, jakie powinny spełniać zawierane umowy. Takiego zdania byli głównie aktualni lub potencjalni dzierżawcy gruntów rolnych.

Wnioski

W skali globalnej dzierżawa stanowi najpowszechniejszą rynkową formę pozyskiwania ziemi rolnej. Również w Polsce dzierżawa gruntów rolnych jest ważną formą pozyskiwania praw do władania nieruchomościami rolnymi, a jej rola w ostatnim okresie uległa wzmocnieniu. Było to uwarunkowane koniecznością powiększenia skali i efektywności gospodarowania, co wiązało się ze wzrostem potencjału produkcyjnego gospodarstw rolnych. W warunkach relatywnie dużego rozdrobnienia obszarowego zwiększenie możliwości produkcyjnych jest silnie powiązane z zasobami ziemi rolnej. Możliwość powiększenia obszaru, jakim dysponuje ukierunkowane rynkowo

agricultural property, makes lease trade an attractive and sometimes the only form of area increase, without the need for incurring large financial outlays. Insufficient capital is a development barrier for most family farms which are predominant in Polish agriculture. Consequently, lease is an increasingly important element in shaping the area structure of farms in Poland, which is manifested in increased area of leased land.

According to data from the field research conducted by the IAFE NRI between 2011 and 2020 the share of farms leasing agricultural land increased from 16 to 28% and the leased area in the total agricultural land owned by individual farmers – from 15 to 20%.

Along with the increase in the scale of leases, their impact on the area structure increased. The analysis of the share of leases in the total area of agricultural land shows that although the amount of this indicator varied in both analyzed periods, there was a higher percentage of entities leasing at least 30% of the land used (from 38 to 53%), especially those leasing at least 50% of the land (increase from 16 to 25%).

The analysis of the source of the leased land shows that on most farms with own and leased land, neighbor-to-neighbor leases were common. Moreover, their popularity grew steadily. In 2020, neighbor-to-neighbor leases were found in 85% of entities with land leases, and land from such leases constituted 73% of the total lease area. By contrast, in 2011 the corresponding ratios were 79 and 66%, respectively.

The terms of the leases also changed; they were aimed at increasing their durability. The increased share of agreements concluded for longer periods was a manifestation of such tendencies. In the analyzed period, the number of one-year agreements decreased four times. At the same time, the share of lease agreements concluded for an indefinite period increased, and this trend was mainly the result of changes in neighbor-to-neighbor lease agreements. As a result, lease agreements concluded for at least six years accounted for approximately 2/3 of the total number of binding agreements, and those signed for one year – less than 9%. The number of lease agreements for a fixed period increased.

The conducted analyses show that in the low propensity for selling agricultural land by private persons, which is dominant in Poland, lease is favorable to the rational use of land resources, also usually in small and medium-sized farms, the owners of which do not associate their professional activities with their agricultural property. However, taking up work outside the family farm was often not associated with its liquidation, but with the adaptation of the cultivated

gospodarstwo rolne, w sytuacji ograniczonej podaży i wysokich kosztów zakupu nieruchomości rolnych, powoduje, że obrót dzierżawny staje się atrakcyjną, a czasami jedyną formą zwiększeń obszarowych, bez konieczności ponoszenia dużych nakładów finansowych. Brak kapitału stanowi barierę rozwoju dla większości dominujących w polskim rolnictwie rodzinnych gospodarstw rolnych. W konsekwencji dzierżawa stanowi coraz bardziej znaczący element w kształtowaniu struktury obszarowej gospodarstw w Polsce, czego przejawem jest zwiększenie arealu ziemi znajdującego się w dzierżawie.

Według danych z badań terenowych IERiGŻ PIB pomiędzy 2011 a 2020 rokiem udział gospodarstw dzierżawiących użytki rolne wzrósł z 16 do 28%, a obszar dzierżaw w ogólnych zasobach użytków rolnych we władaniu rolników indywidualnych – z 15 do 20%.

Wraz ze wzrostem skali dzierżaw zwiększało się ich oddziaływanie na strukturę obszarową. Z analizy udziału dzierżaw w całkowitym obszarze gruntów rolnych wynika, że chociaż wysokość tego wskaźnika była zróżnicowana w obydwu badanych okresach, to wzrastał odsetek podmiotów dzierżawiących przynajmniej 30% użytkowanych gruntów (z 38 do 53%), zwłaszcza dzierżawiących co najmniej 50% gruntów (wzrost z 16 do 25%).

Z analizy źródła pochodzenia dzierżawionej ziemi wynika, że w zdecydowanej większości gospodarstw posiadających ziemię własną i dzierżawioną, występowały dzierżawy międzysąsiedzkie. Ponadto ich popularność systematycznie wzrastała. W 2020 roku najem międzysąsiedzki stwierdzono w 85% podmiotów z dzierżawą ziemi, a grunty z takich dzierżaw stanowiły 73% łącznej powierzchni dzierżaw. Dla porównania, w 2011 roku analogiczne wskaźniki wynosiły odpowiednio 79 i 66%.

Zmianie ulegały również warunki dzierżaw, przy czym były one ukierunkowane na zwiększenie ich trwałości. Przejawem takich tendencji było zwiększenie udziału umów zawieranych na dłuższe okresy. W analizowanym okresie odnotowano czterokrotny spadek odsetka umów jednorocznych. Jednocześnie wzrastał udział umów dzierżawy zawartych na czas nieokreślony, a ten trend był głównie wynikiem zmian w umowach dzierżawy międzysąsiedzkich. W rezultacie umowy dzierżawy zawarte na co najmniej 6 lat stanowiły około 2/3 ogółu obowiązujących umów, a podpisane na 1 rok – niespełna 9%. Zwiększała się liczba umów dzierżawy na ustalany okres.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że w sytuacji dominującej w Polsce niskiej skłonności do wyzbywania się gruntów rolnych przez osoby prywatne dzierżawa sprzyja racjonalnemu dysponowaniu

acreage to the needs of self-supply, while the surplus of land was leased. This phenomenon is reflected in a twofold increase (from 5 to 10%) of the share of entities leasing some of their land.

The growing interest in leases also resulted in an increase in the amount of rent, especially in the case of neighbor-to-neighbor leases. According to data from Statistics Poland, private lease rent for arable land in 2020 was PLN 1,184 per 1 ha. Compared to the average in the record-breaking 2019, it was 3.9% lower, but 161% higher than in 2008.

In the long-term perspective, also rents for leasing land from the Agricultural Property Stock of the State Treasury were higher, both in terms of natural (from 6.9 dt/ha in 2008 to 9.4 dt/ha in 2020) and financial terms (from PLN 453/ha in 2008 to PLN 720/ha in 2020). It should be emphasized that the changes in the amount of rent for leasing treasury land were largely influenced by the adopted rules for their determination, and mainly the share of leases concluded on the basis of written limited tenders in the total number of agreements concluded in a given year and changes in wheat prices.

In respect of depleting resources of undistributed treasury land and farmers' attachment to patrimony, neighbor-to-neighbor leases will constitute the foreground source of providing more land to market-oriented farms. However, the development of the lease market will depend on the possibility of overcoming the main barriers hampering the growth of agricultural land mobility, e.g., through changes in the regulations on the private market for the lease of agricultural land, as well as taking measures to encourage agricultural property owners who live mainly from non-agricultural sources to lease their property. The development of the lease market will also be enhanced by changes in the support system for relatively small farms, both in terms of direct payments and funds paid under measures for the development of small farms, the use of which has been beyond control so far, especially with respect to the effectiveness of their use.

zasobem ziemi, także z reguły w małych i średnich obszarowo gospodarstwach rolnych, których właściciele nie wiążą z posiadaną nieruchomością rolną swojej aktywności zawodowej. Jednak podjęcie pracy poza rodzinnym gospodarstwem rolnym często nie wiązało się z jego likwidacją, a z dostosowaniem areалу upraw do potrzeb samozaopatrzenia, podczas gdy nadwyżkę ziemi wydzierżawiano. To zjawisko znajduje odzwierciedlenie w dwukrotnym zwiększeniu (z 5 do 10%) udziału podmiotów wydzierżawiających część posiadanej ziemi.

Coraz większe zainteresowanie dzierżawami skutkowało także wzrostem wysokości czynszu dzierżawnego, zwłaszcza w obrocie międzysąsiedzkim. Według danych GUS prywatny czynsz dzierżawny gruntów ornych w 2020 roku wyniósł 1184 zł za 1 ha. Była to wartość o 3,9% niższa niż średnio w rekordowym 2019 roku, ale o 161% wyższa niż w 2008 roku.

W perspektywie wieloletniej rosły również czynsze za dzierżawę ziemi z ZWRSP, zarówno wyrażone w mierniku naturalnym (z 6,9 dt/ha w 2008 roku do 9,4 dt/ha w 2020 roku), jak i pieniężnym (z 453 zł/ha w 2008 roku do 720 zł/ha w 2020 roku). Należy podkreślić, że na zmiany w wysokości czynszu za dzierżawę gruntów skarbowych miały duży wpływ przyjęte zasady ich określania, a w głównej mierze udział dzierżaw zawartych poprzez pisemne przetargi ograniczone w ogólnej liczbie zawartych w danym roku umów oraz zmiany cen pszenicy.

W sytuacji malejących zasobów nierozdysponowanej ziemi skarbowej i przywiązania rolników do ojcowizny dzierżawy międzysąsiedzkie będą stanowić pierwszoplanowe źródło wzrostu wyposażenia w ziemię gospodarstw ukierunkowanych rynkowo. Jednak rozwój rynku dzierżaw będzie uwarunkowany możliwościami przewycięzania głównych barier hamujących wzrost mobilności ziemi rolniczej, m.in. poprzez zmiany przepisów dotyczących prywatnego rynku dzierżaw ziemi rolnej, jak również podjęcia działań sprzyjających wzrostowi skłonności właścicieli nieruchomości rolnych utrzymujących się głównie ze źródeł nierolniczych do wydzierżawiania swojej własności. Rozwojowi rynku dzierżaw służyć będą także zmiany systemu wsparcia gospodarstw relatywnie małych obszarowo, zarówno w zakresie płatności bezpośrednich, jak i środków wypłacanych w ramach działań na rozwój gospodarstw małych, których wykorzystanie, jak dotychczas, nie podlegało kontroli, zwłaszcza efektywności ich wykorzystania.

References

- Adamowski, Z. (1981). *Podstawy ekonomiki i organizacji przedsiębiorstw rolnych*. Państwowe Wydawnictwo Rolnicze i Leśne.
- Baer-Nawrocka, A., & Poczta, W. (2014). Przemiany w rolnictwie. In I. Nurzyńska, & W. Poczta (Eds.), *Polska wieś 2014. Raport o stanie wsi* (pp. 85–124). Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Wydawnictwo Naukowe Scholar. <http://www.https://www.fdpa.org.pl/raport-o-stanie-wsi-polska-wies-2014>
- Baer-Nawrocka, A., & Poczta, W. (2020). Struktura polskiego rolnictwa. In J. Wilkin, & A. Hałasiewicz (Eds.), *Polska wieś 2020. Raport o stanie wsi* (pp. 75–94). Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Wydawnictwo Naukowe Scholar. <http://www.https://www.fdpa.org.pl/raport-polska-wies-2020-raport-o-stanie-wsi>
- Dudek, M. (2010). *Kapitał ludzki w rolnictwie oraz instrumenty wspierające jego rozwój*. Komunikaty Raporty Ekspertyzy, 540. IERiGŻ PIB.
- Główny Urząd Statystyczny (GUS). (2021). *Powszechny Spis Rolny 2020. Raport z wyników*. GUS. <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/rolnictwo-lesnictwo/psr-2020/powszechny-spis-rolny-2020-raport-z-wynikow,4,1.html#>
- Huerta de Soto, J. (2010). *Socialism, Economic Calculation and Entrepreneurship*. Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781849805001>
- Johnson, D.G. (2002). The Declining Importance of Natural Resources: Lessons from Agricultural Land. *Resource and Energy Economics*, 24(1–2), 157–171. [https://doi.org/10.1016/S0928-7655\(01\)00046-X](https://doi.org/10.1016/S0928-7655(01)00046-X)
- Karwat-Woźniak, B. (2009). *Gospodarstwa wysokotowarowe w rolnictwie chłopskim. Synteza wyników badań 2005–2009*. Program Wieloletni 2005–2009, 151. IERiGŻ PIB. <http://ierigz.waw.pl/download/1289-151.pdf>
- Karwat-Woźniak, B. (2011). *Wyposażenie gospodarstw indywidualnych w techniczne środki produkcji*. Komunikaty, Raporty Ekspertyzy, 554. IERiGŻ PIB.
- Karwat-Woźniak, B. (2019, April 25). Przewidywane trendy w obrocie ziemią rolniczą oraz uwarunkowania społeczno-ekonomiczne tych zmian [Paper presentation]. Referat na konferencji nt. „Obrót ziemią rolniczą w Polsce i jej znaczenie dla chowu i hodowli zwierząt” w Warszawie. Dziennik Rolniczy.
- Karwat-Woźniak, B. Buks, B., & Sikorska, A. (2016). *Przemiany w obrocie ziemią rolniczą w latach 2004–2015*. Ekspertyza wykonana na zlecenie Alior Bank. IERiGŻ PIB.
- Krajowy Ośrodek Wsparcia Rolnictwa (KOWR). (2021). Sprawozdanie z działalności KOWR w 2020 roku. https://www.kowr.gov.pl/uploads/pliki/analizy/sprawozdania/SPRAWOZDANIE_KOWR_2020.pdf
- Lichorowicz, A. (1986). *Dzierżawa gruntów rolnych w ustawodawstwie krajów zachodnioeuropejskich (studium prawnoporównawcze)*. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego, Prace Prawnicze, 118, 7–30. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Uniwersytet Jagielloński.
- Lichorowicz, A. (2010). Potrzeba prawnego uregulowania dzierżawy rolnej w Polsce (na podstawie doświadczeń krajów Unii Europejskiej). *Przegląd Prawa Rolnego*, 7(2), 63–78. <http://ppr.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2019/12/PPR-2010-2-7.pdf>
- Majchrzak, A. (2013). Rola dzierżawy gruntów rolnych w kształtowaniu struktury agrarnej Polski na tle państw członkowskich Unii Europejskiej. *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych*, 2, 63–82. https://pdgr.urk.edu.pl/zasoby/66/2013_zeszyt2.pdf
- Majchrzak, A. (2014). Determinanty trwałości gospodarowania na dzierżawionych gruntach rolnych w Polsce na tle wybranych państw Europy Zachodniej. *Progres in Economic Sciences*, 1, 15–27. <https://doi.org/10.14595/PIES/01/001>
- Marks-Belska, R. (2010). *Rynek ziemi rolniczej w Polsce – uwarunkowania i tendencje rozwoju*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
- Marks-Belska, R. (2020). *Ewolucja rynku ziemi rolniczej w Polsce*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w Olsztynie.
- Mioduszeński, J. (2020). Znaczenie dzierżawy w zagospodarowaniu gruntów rolnych Skarbu Państwa. In R. Przygodzka, & E. Gruszewska (Eds.), *Instytucjonalne i strukturalne aspekty rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich* (pp. 201–231). Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku. <https://doi.org/10.15290/isarow.2020.10>
- Narodowy Bank Polski (n.d.). Statystyka i sprawozdawczość. Retrieved November, 2021 from <https://www.nbp.pl/home.aspx?f=/statystyka/bazowa/bazowa.htm>
- Noga, K. (2001). *Metodyka programowania i realizacji prac scalenia i wymiany gruntów w ujęciu kompleksowym*. Akademia Rolnicza.
- Nosecka, B., Pawlak, K., & Poczta, W. (2011). *Wybrane aspekty konkurencyjności rolnictwa*. Program Wieloletni 2011–2014, 7. IERiGŻ PIB. https://www.ierigz.waw.pl/download/4026-raport_pw_7_65_internet.pdf
- Obwieszczenie Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 16 września 2020 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego aktu ustawy – Kodeks cywilny (Dz.U. 2020, poz. 1740).

- Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 1 sierpnia 2016 r. w sprawie sposobu ustalania wysokości czynszu dzierżawnego w umowach dzierżawy nieruchomości zasobu Własności Rolnej Skarbu Państwa (Dz.U. 2016, poz. 1186).
- Sadowski, A. (2009). *Własność a użytkowanie gruntów rolnych. Zarys tendencji rozwojowych*. Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- Sadowski, A. (2007). Procesy reprivatyzacyjne a zmiany strukturalne w rolnictwie państw postsocjalistycznych. *Więś i Rolnictwo*, 134(1), 157–174.
- Sadowski, A., Czubak, W., Poczta, W., & Rowiński, J. (2019). Struktury obszarowe i ekonomiczne polskiego rolnictwa oraz innych państw unijnych. In W. Poczta, & J. Rowiński (Eds.), *Struktura polskiego rolnictwa na tle Unii Europejskiej* (pp. 45–81). CeDeWu.
- Sikorska, A. (2014). Dylematy w definiowaniu rodzinnych gospodarstw rolnych (na przykładzie Polski). *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 341(4), 63–74. <http://www.zer.waw.pl/pdf-83542-19064?filename=DYLEMATY%20W%20DEFINOWANIU.pdf>
- Sikorska, A. (Ed.). (2013). *Rynek ziemi rolniczej. Stan i perspektywy*. No. 16. Analizy Rynkowe. IERiGŻ PIB.
- Sikorska, A. (Ed.). (2016). *Rynek ziemi rolniczej. Stan i perspektywy*. No. 19. Analizy Rynkowe. IERiGŻ PIB. https://www.ierigz.waw.pl/download/20596-ziemia-19_16-net.pdf
- Sroka, W. (2019). Uwarunkowania rozwoju rozdrobnionego rolnictwa województwa małopolskiego. In W. Poczta, & J. Rowiński (Eds.), *Struktura polskiego rolnictwa na tle Unii Europejskiej* (pp. 273–295). CeDeWu.
- Stankiewicz, D. (2003). Zasady dzierżawy gruntów rolnych w wybranych krajach UE. Informacja Biura Studiów i Ekspertyz, 100. Kancelaria Sejmu.
- Suchoń, A. (2007). Zmiana wysokości czynszu w czasie trwania dzierżawy gruntów rolnych. *Przegląd Prawa Rolnego*, 1, 275–292. http://repozytorium.amu.edu.pl:8080/bitstream/10593/9639/1/016_Aneta_Sucho%C5%84_Zmiana_wysoko%C5%9Bci_czynszu_276_292.pdf
- Suchoń, A. (2014). Z prawnej problematyki czasu trwania dzierżawy w prawie polskim oraz wybranych krajów Europy Zachodniej. *Przegląd Prawa Rolnego*, 15(2), 233–251. <https://doi.org/10.14746/ppr.2014.15.2.13>
- Tańska-Hus, B. (2010). Dzierżawa jako instrument mobilności ziemi w Polsce i Unii Europejskiej. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 322(1), 25–40. <https://www.zer.waw.pl/pdf-83377-18886?filename=DZIERZAWA%20JAKO%20INSTRUMENT.pdf>
- Ustawa z dnia 19 października 1991 r. o gospodarowaniu nieruchomościami rolnymi Skarbu Państwa oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U. 1991, nr 107, poz. 464, z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 11 kwietnia 2003 r. o kształtowaniu ustroju rolnego (Dz.U. 2003, nr 64, poz. 592, z późn. zm.).
- Wilkin, J. (2004). Ewolucja ekonomii politycznej i jej miejsce we współczesnej myśli ekonomicznej. In J. Wilkin (Ed.), *Czym jest ekonomia polityczna dzisiaj?* (pp. 7–32). Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.
- Wojewodzik, T. (2010). Dywestycje w gospodarstwach rolnych – istota, definicje i podział. *Więś i Rolnictwo*, 147(2), 96–108.
- Wojewodzik, T. (2019). Wykorzystanie koncepcji kosztów likwidacji gospodarstwa w rozważaniach nad barierami poprawy struktury agrarnej w województwie małopolskim. In W. Poczta, & J. Rowiński (Eds.), *Struktura polskiego rolnictwa na tle Unii Europejskiej* (pp. 297–315). CeDeWe.
- Wrzaszcz, W. (2013). Zrównoważenie indywidualnych gospodarstw w Polsce objętych FADN. *Zagadnienia Ekonomiki Rolnej*, 334(1), 73–90. <https://www.zer.waw.pl/pdf-83480-19003?filename=ZROWNOWAZENIE.pdf>
- Zegar, J.S. (2009). *Struktura polskiego rolnictwa rodzinnego pod koniec pierwszej dekady XXI wieku*. IERiGŻ PIB.
- Zegar, J.S. (2018). *Kwestia agrarna w Polsce*. IERiGŻ PIB.
- Ziętara, W. (2006). Dzierżawa jako czynnik przemian w strukturze gospodarstw. *Zeszyty Naukowe Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Ekonomika i Organizacja Gospodarki Żywnościowej*, 58, 75–88. https://sj.wne.sggw.pl/pdf/EIOGZ_2006_n58_s75.pdf

Submission date / Data nadesłania: 17.11.2021.

Final revision date / Data ostatniej recenzji: 15.12.2021.

Acceptance date / Data akceptacji do druku: 22.03.2022.

Unless stated otherwise all the materials on the website are available under the Creative Commons Attribution 4.0 International license. Some rights reserved to the Institute of Agricultural and Food Economics National Research Institute.

O ile nie jest to stwierdzone inaczej, wszystkie materiały na stronie są dostępne na licencji Creative Commons Uznanie Autorstwa 4.0 Międzynarodowe. Pewne prawa zastrzeżone na rzecz Instytutu Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej Państwowego Instytutu Badawczego.

